

Geleneğe İmge Taşıyan Şair: Abdurrahim Karakoç

◆ Dr. Öğr. Üyesi Tacettin Şimşek

Giriş: Karakoç Halk Edebiyatı Şairi mi?

1960 sonrası Türk şiirinin milliyetçi/Türkçü kanadında değerlendirilmesi gereken Abdurrahim Karakoç (1932-2012), âşık tarzı şiiri çağdaş şiirle sentezleyen bir şairdir. Dinî ve millî duyarlılığı dile getiren şiirler kaleme almıştır. İlk kitabı *Hasan'a Mektuplar*'dan itibaren keskin, yer yer öfkeyle bilenmiş bir üslup geliştirmiş; taşlama türünde/satirik/yergi şiirleriyle büyük başarı kazanmıştır. Toplumun her kesiminden olumsuz tipler, Karakoç'un hicivlerinden payına düşeni alır.

Vur Emri, *Kan Yazısı* gibi eserlerinde romantik aşk şiirleri yanında yüksek sesli toplumsal ve siyasal eleştiri şiirlerini de bir araya getirmiştir. Aşk, gurbet, din ve vatan sevgisi gibi temaları ağırlıklı olarak işlemiştir.

Kimi çevreler Karakoç'u halk edebiyatı şairi olarak görme eğilimindedirler. Koşma, semai, varsağı, destan gibi âşık tarzı şiire ait nazım şekillerini kullanmış ve anonim halk edebiyatının kavuştaklı/nakaratlı türkülerine benzer örnekler yazmış olması, Karakoç'la ilgili bu yargıya dayanak oluşturur. Oysa kullandığı nazım şekilleri bir şairi halk şiiri temsilcisi yapmaya yetmez. Rıza Tevfik Bölükbaşı, Orhan Seyfi Orhon, Faruk Nafiz Çamlıbel, Necip Fazıl Kısakürek, Orhan Şaik Gökyay, Ahmet Kutsi Tecer, Nihal Atsız, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Bekir Sıtkı Erdoğan, Fevzi Halıcı, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Ülkü Tamer, Nurullah Genç, Tayyib Atmaca, Talat Ülker gibi şairler de söz konusu nazım şekillerinden bazılarını kullanmışlardır ancak bu, adı anılan şairlerin halk edebiyatı içinde değerlendirilmesine yol açmamıştır.

Kaleme aldığı şiirlerin vezin, nazım birimi, nazım şekli, kafiye, redif gibi dış yapı unsurları, bir şairi tanımlamada tek başına belirleyici olamaz. Aksi doğru olsaydı hece yanında aruzu da; koşma ve semai yanında gazel, kaside, murabba, mesnevi, muhammes gibi nazım şekillerini de kullanmış olmalarına bakarak Erzurumlu Emrah, Âşık Ömer, Gevherî, Dertli, Bayburtlu Zihni gibi isimleri, klasik Türk edebiyatı içinde de anmak gerekirdi. O hâlde şiirin tali unsurlarına değil; içeriğine, tematik yapısına, söyleyiş özelliklerine, temsil ettiği zihniyete ve yansıttığı estetik zevke göz atmak gerekir. En isabetli ayrımlardan biri, şairin imge kullanıp kullanmamasına bakılarak yapılabilir.

Abdurrahim Karakoç, “anonim”, “âşık tarzı”, “dinî/tasavvufi-tekke şiiri” gibi alt başlıklara ayrılan halk edebiyatının “âşık tarzı şiir”i içinde kısmen değerlendirilse bile, ancak “kalem şuarası” grubuna dâhil edilebilir. Zira kaynaklarda âşık tarzına mensup şairlerin “genellikle okuma yazma bilmeyen, usta-çırak ilişkisi içinde yetişen, saz eşliğinde şiir söyleyen; koşma, semai, varsağı, destan gibi nazım şekillerini; dörtlük, hece ve yarım kafiyeyi kullanan” ozanlar olduğu bilgisi yaygındır. Karakoç'un şairliğini bu çerçeveye içine sığdırmak kolay değildir.

Kaldı ki, Karakoç sadece koşma, semai, destan gibi nazım şekillerini kullanmamış; beyit nazım birimiyse, bentlerle ve serbest tarzda da şiirler yazmıştır. Birkaç örnek:

*Su değdi çekirdeğe, sevda doldu yeşile;
Filizlenen manalar arza destur diyecek. (Müjde)*

*

*O antik devrin akçesi;
Biraz afyon, biraz yalan...
Sultan keçi ayaklı pan,
Hep kaval çalar durmadan...
Dinlemez sözün hakçasın
Şu Sadık Bey, şu Abbas Bey...
-Vay vay diley, vay vay diley (Masal 4)*

*

*Ozanımın elinde elli senelik saz
Amma gönlünce çalamaz
Bir yeni makam dökülür tellerden şimdi
Kimseler anlamaz... (Toplu Havadis)*

*

Ter kokuyordu Çukurova tarlaları,
Irgat türküleri duyuluyordu uzaktan;
Ekin biçiyordu yalın ayaklı köy kızları
Elleri kabarıyordu oraktan.
Gökbelen dağlarına yağmur yağıyordu;
Yetimler mahallesinde bir çocuk ağlıyordu.

(Anadolu Gezisi)

*

Görmeden doğduğum gecenin seherini,
Ellerim değmeden anama.
Ve günah izi yokken dudaklarımda,
Bebeklere has bir dille ağlayarak,
SANA geliyorum SANA
Çırlıçıplak... (Sana Geliyorum)

Ana dilin ağız özelliklerini yansıtan kimi söyleşileri de Karakoç'un halk kültürüne yakın durduğu ve halkın diliyle konuştuğu biçiminde yorumlanabilir.

Şair, on dörtlükten oluşan bir şiirinde yirmi beş dizeyi "şo" sıfatıyla başlatır. Dize aralarında kullandığı sıfatlarla bu rakam, otuz bire çıkar. Şiirin sekiz dizesi ise "şonlar/şonların" zamiriyle başlar.

Şo kara cübbeli, sözde bilimci,
Şo devrimbaz dine saldıran dinci,
Şo yalancı şahit, şo kart yeminci,
Şo hakkı yağlayıp yutan kahraman.
(Kahramanlar Geçiyor)

Bazı şiirlerin son dörtlüklerinde soyadını mahlas olarak zikretmesi, Karakoç'un âşık tarzı şiirden ödünç aldığı bir özelliktir.

Çıkıp baksan Çamlıca'nın başına,
İki kıta bir boğazda âşına.
KARAKOÇ'um, gel, yorulma boşuna
İstanbul'u tarif etmek zor şimdi.
(Anadolu'da Bahar)

*

"Dağ adamı" derler cahil olana,
İsyân et KARAKOÇ, sen bu yalana.
Ölen öldü, sıra geldi kalana
Hak için hakkımı ara dağların.
(Severim Bir Dağı Bir de Yiğidi)

*

Ebedî yolculuk güneş doğarken
Başlasın, yanımda nölür sen varken...
"Karakoç, bu sabah öldü" de, erken
Tanıdıklar sual ettiği zaman. (Özlem)

*

Daha bunlar bildiğimin yarısı,
Gelecek mektuba kalsın gerisi.
Bu yıl KARAKOÇ'un gönül arısı
Çiçekten çiçeğe uçtu gördün mü?
(Askere Mektup)

*

KARAKOÇ'um yeter artık!
Kapatılmaz bunca yırtık.
Avrat açık, herif örtük...
Güler misin, ağlar mısın?
(Güler misin Ağlar mısın?)

Bir şiirinde "dedim-dedi" tekniğini kullanması ve başlık altında "Emrah gibi" ibaresine yer vermesi de Karakoç'un âşık tarzı şiirden ne ölçüde beslendiğini gösterir niteliktedir.

Uyanmış uykudan gözleri mahmur;
Dedim: Sarhoş musun? Dedi ki, yok yok.
Uzaklara bakıp daldı bir süre;
Dedim: Derdim yeğîn, dedi ki, çok çok.

Dedim: Moda nedir, dedi ki, çuval.
Dedim: Devrimci kim, dedi ki, kaval.
Dedim: Her gün bayram, dedi, karnaval,
Dedim: Başçeken kim, dedi ki, çok çok.
(...) (Diyalog)

Bütün bunlara karşın Abdurrahim Karakoç'u, Ziya Gökalp'ın öncülüğünde başlayan hece şiir geleneğine eklemek ve Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Dilaver Cebeci gibi şairlerle aynı çizgide değerlendirmek yanlış olmaz.

Karakoç'un Şiirinde İmge Serveti

Karakoç'un şiirinde imgenin ayak izlerini sürmek, edebiyat tarihimizdeki yerini belirlemek için önemli bir adım olacaktır. Bu yönüyle onu geleneğin dünyasına imge taşıyan bir şair olarak tanımlamak mümkündür.

Mihriban şiirinde aşkın "çözülmeyen bir kördüğüm" biçiminde tasavvurunun çözümlenmesi gereken bir imge olduğu tespitiyle açılış yapılabilir.

Tarife sığmıyor aşkın anlamı;
Ancak çeken bilir bu derdi, gamı.
Bir kördüğüm baştan sona tamamı
Çözemedim, çözülmüyor Mihriban.

Aynı şiirden herkesin belleğine ve diline yerleşmiş çarpıcı bir örnekle Karakoç'un imge kurma ustalığı vurgulanabilir:

*Lambamda titreyen alev üşüyor...
Aşk kâğıda yazılmıyor Mihriban.*

“Lambada alevin titremesi”, ışığın aralıklı olarak gücünün azalıp çoğalması anlamıyla yazma eylemini engelleyen somut bir görüntüdür. Ancak aşk söz konusu olduğunda “korkma, üzülme ve heyecan” gibi duygulara bağlı bir teşbih (benzetme) örneği doğar. Burada asıl şaşırtıcı olan ve ifadeyi imge düzeyine çıkararak, “titreyen alevin üşmesi”dir. Şair, “yakıcı” niteliğiyle bilinen “alev”i “üşüme” eylemiyle bir araya getirerek olağanüstü bir imge kurmuştur. Bu, âşık tarzı şiiri çok aşan, şiirle ileri düzeyde uğraşan her kalem erbabının söylemeye can atacağı bir ifade ve “keşke ben kursaydım” diyebileceği dikkat çekici bir imgedir.

Karakoç'un “Üşüyenler” başlıklı şiirinde “üşüme” çevresinde kurulmuş başka imgelere de rastlanır.

*Bilir misin gardaş Türk illerinde
Havada yıldızlar, dağda kar üşür
Tutsak soydaşların türkülerinde
Dört mevsim ötede bir bahar üşür.*

Şiirin bütününde uzak diyarlardaki tutsak soydaşlar için çarpan hassas bir kalbin ürperişleri dile getirilir; özgür ve bağımsız bir Türk dünyası hayaline yer verilir. Şiirde redif olan “üşür” yüklemi, kafiye oluşturan kelimelerle birlikte özgün imgeler kurmayı sağlar.

İlk dörtlükte karşılaşılan “havada yıldızlar”ın, “dağda karın”, “türkülerde dört mevsim ötede bir baharın üşmesi” imge niteliği taşıyan ifadelerdir. Tabii unsurlar da şairle aynı duyarlılığı paylaşmış olmaktadır. Zaten soğuk olan ve gerçekte “üşütme” işlevi bulunan “kar”ın kendisinin “üşüme”si, şaşırtıcı bir bağdaştırma ve dolayısıyla ilginç bir imgedir.

Şiirin devamında “ezanların minarelerde buz tutması” ezansız kalan Türk yurtlarını tasvir amacı güder. “Her dağ yamacında bir mezarın üşmesi” toprağı vatan yapmak için toprağa düşmüş insanların miras bıraktıkları vatanın özgürlükten yoksun kalmasını vurgular. “Ozan dillerinin kara pas bağlaması”, eli mızrap yürüten, dili türkü büyüten gönül ehli insanların ülke sevdasını ve bağımsızlık rüyasını dile getirememesi çaresizliğini yansıtır. “Kökü Türklük olan bir çınarın üşmesi”, bütün Türk dünyasını kuşatan olumsuzlukları sezdirir.

Karakoç'un sadece *Vur Emri* kitabındaki şiirlerden rastgele alınmış bazı imge örneklerini şöyle sıralamak mümkün:

“Bir damlanın içinde yetmiş umman yanıyor.”
(Yangın Var)

“Gece uzun, uyku yoğun, düş ince.”
(Dokuz Yönlü Dert)

“Kanım öksüz, etim öksüz” (İfade)

“Kalbimizi gövdemizin içinde

Ateş yakıp kavurdular bilmedik” (Bilmedik)

“Su değdi çekirdeğe, sevda doldu yeşile” (Müjde)

“Al bayraktır ana yurdun gelini” (Adak)

“Kar koysan köz olur aşkın külüne” (Mihriban)

“Uyandım, canlılar günah bölüşür!”, “Uyandım, utançtan gök çatlıyordu.”, “Geceler yıkanmış nurun içinde.” (Düş)

“Eğri yollar yaylaların kuşağı”

(Anadolu'da Bahar)

“Seher yeli çamları, çavdarları tararken” (Gel)

“Bir garip ölünün mezar taşına / Konmuş çelenk olur gurbet akşamı” (...) “İçimde at sürer aşk orduları / Kanlı bir cenk olur gurbet akşamı”

(Gurbet Akşamı)

“Yanakları çiçek açmış nar gibi

Gözleri çağşaklı bir pınar gibi” (Saç Meselesi)

“Gençliği hasret yer sevda göçünde”

(Aynaların Ötesi)

“Ben: Hayal peşinde çarıksız taban...”

Ben: Gurbet ağzında bulgur aşırım.” (Ben)

“Fikir vadisinden bir ırmak geçer

Eğilir serviler, suyundan içer” (Sen Varsın)

Sonuç

Abdurrahim Karakoç gelenekçi çizgide, imgeyi önemseyen, 1960 sonrası Türk şiirinin milliyetçi/Türkçü kanadında değerlendirilmesi gereken, âşık tarzı şiiri çağdaş şiirle sentezleyen, dinî ve millî duyarlılığı dile getiren bir şair olarak tanımlanabilir.

Geleneğin nazımla örülü dünyasına imgeler taşıyan Karakoç, âşık tarzı şiirin biçim ve söyleyiş özelliklerinden yararlanmış olsa da, çağdaş Türk şiiri içinde değerlendirilmesi gereken bir imzadır.

Şiirindeki biçim ve içerik zenginlikleri, vezin çeşitlilikleri onu edebiyat tarihimizde ayrıcalıklı bir yere kaymayı gerekli kılmaktadır.